

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

УРЕЂУЈЕ МИЛАН САВИЋ.

БРОЈ 36.

У НОВОМ САДУ 5. СЕПТЕМБРА 1885.

ГОД. I.

М И С А О.

I.

а трошном чуну, без крма и наде,
У мени вера губи се и мре —
Ја ништа више не верујем, ништа!
Ил' боље рећи: ја верујем све.

У мору бурном људскога живота,
Прерано ја сам упознао свет;
За мене живот ништава је сенка,
За мене живот отрован је цвет.

Трпи и живи! Пријатељу драги,
О млогом чему мислио сам ја . . .
О благо оном ко не мисли ништа!
Тај мање тужи, мање јада зна.

Весело чедо Аркадије цветне,
Он не зна шта је трње, шта је кам;
За кршине кланце он је слух'о можда,
Али по њима није иш'о сам.

За њега свет је перивој од ружа,
По цвећу шеће као паун млад,
Његова душа језеро је мирно,
Његов се никад не колеба над.

II.

Бурне су страсти извор млогих зала,
Несрећи људској почетак је — страст;
Море живота оне страшно муте,
Над људском душом њихова је власт.

Тријумфир силни, обладатељ света,
Презире гордо у заносу све:
И војску своју жртвује и царство,
И, грозно павши, од љубави мре!

Акцијум виде неизбројне жртве,
Пожар галија и бегство и јад —
Млога је звезда утрнула тада,
Млога је мајка закукала тад.

Чудни су путеи којим страсти воде,
Ал' све што живи ове путе зна;
Садашњост њина непобедљив град је,
Прошлост је њина пепео и пра . . . .

Па кад је тако, тако мора да је!
Залуд' је, дакле, кукњава и плач:
У борби овој непомаже ништа
Блажена мудрост, очајнички мач.

III.

Све што год живи свом се паду клони;
Променом време означава ход:
Оно нам даје веру и обара,
Слаби и снажи цели људски род.

На трошном чуну, без крма и наде,
У мени вера губи се и мре —
Ја ништа више не признајем, ништа!
Ил' боље рећи: ја признајем све.

За владе силног Августа у Риму
Умире Христос — и није он сам,
Хиљаде гину на распећу своме,
Хиљаде људи ждере жар и плам;

У крв огрезну трупином се покри,
И цирк и форум и поље и град —
И с' нова вера из крви се диже,
И с' нова светли, заблиста се над.

Ал' бурне тежње људског самољубља
Створише Папу — и створише с њим
Читаве војске грозних Торквемада,
И Рим је опет онај стари Рим!

IV.

Истина где је? . . . Иди својом стазом,
Ал' познај себе, па да познаш њу;
Не бацај поглед у далеке магле,
И буди скроман: истина је ту.

Ал' шта ме гони те се умом крећем
Међ' сјајне звезде, у пучине дно?
Какве ме тамо очекују тајне?
Има ли краја тумарање то?

Тавним се вечност заогрће плаштом,
Ал' слаб је разум да га дигне с' ње:
Погледај напред — не види се ништа;
Погледај натраг — ништаво је све!

К'о сморен путник у дубокој ноћи,
Што заман баца мутни поглед свој,
И разум људски по беспућу лута,
И страшно кличе у невољи тој —

Ал' нигди гласа; нигди станка нема
Уморну своју да оснажи моћ,
Одјек се губи, суштаје и пада,
И свуд' се шири ноћ, дубока ноћ . . .

V.

Само кад прошлост пробуди се древна,
И старе среће загреје ме жар,
Београд.

Очајне сузе помуте ми поглед,
У души сијне заборављен чар —

Ја љубим онда, ја верујем онда,
Безумне вере обузмеме крас,
И моје лире дрхтајући звуци
Свој сањалачки кроз ноћ шире глас:

Прошлост је гробље. Преко сурих плоча
Тумара седа старост. Коров густ
Покрива стазе и гробове неме,
И сав предео суморан и пуст.

На трошни спомен она спушта главу,
А поветарац лелуја седу влас . . .
Срце се ствара у кам, душа леди,
А на уснама изумире глас —

И само сузе теку . . . Тавна прошлост
Поново сијне као леши сан;
Небо се можда грози, земља стреса,
Ал' робље своје не испушта ван.

Војислав.

ПОП ИЛИЈА И ПРОТА ДРАГАЧ.

ПРИПОВЕТКА ИЗ ЖИВОТА ЧЕСТЊЕЈШИХ.

НАПИСАО МИЛАН АНДРИЋ.

(Наставак.)

О ускрса задеси поп-Илију и друга жалост. Оца му удари капља на мртво, те је сад са старом мајком два мила покојника оплакивао. Мати се пресели у кућу јединца свога, да им туга сношљивија буде. Али поп-Илију нико није знао у жалости тако тешити, као прота Драгач. Није ни чудо. Једно, он је од попа Илије за неких двадесет година старији, а друго, и сам је удовац. Имао је јединицу кћер, ал и ту је већ удомио, па је остао сам самцит. Жалио је из свег срца поп-Илију, па за то је и тражио што чешће прилику, да му тугу ублажује. Парохије су им на близу, па сад је прота походио поп-Илију, сад је опет овога к себи звао. Што су ти састанци чешћи бивали, то се поп Илија све лакше повијао за својом судбином.

Док је поп Илија био у жалости, дотле је Јефта Ижичић себи у души нову радост цртао. Постигао је највећу жељу своју, — постао је учитељ, па сад нигде сретнијега човека од њега! — Хе, ал чудно ти је то срце човечије. Кад осети, да је тако пуно среће, да се већ скоро

прелева, онда га пође жеља, да ту срећу још с киме подели.

Јефта би је најрадије поделио са Јованком кројачевом.

А Јованка? — Увек би горко узданула, кад би представила себи, да се друга која назове учитељком т—ском.

Дан по дан, па дође и јесен. Јефта Ижичић сакупио бир, па кад се попне на школски таванац, и види гомилу жита, онда мисли, — нема га богатијег у царевини!

Једне недеље скочи — тако рећи — са таванца, па хајд' управо Јакши Мишљеновићу.

— Чича Јакшо! Ја немам ни оца, ни матере. Буди ми ти отац.

— Хе, уч'тељу, та ја сам те и до сад увек пазио.

— Па баш за то те и молим, да ми будеш отац.

— Па шта желиш?

— Да просиш за ме Јованку кројачеву — рече Јефта одважно.

Јакша лупи дланом о сто.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

— Ех, знао сам ја, да ће то бити, а пре, а после!

— Па, што би било јесенас, нека буде — вечерас.

— Па нек буде вечерас! — прихвати Јакша.

И било је још тога вечера.

Чим се смркло, Јакша Мишљеновић оде са учитељем Неци кројачу, а сутра дан, где год су се две жене састале у селу, још из далека ће једна другој: — „а јуј, друго, јеси л' чула, да је учитељ испросио Јованку кројачеву!“

Испросио богме, а за четир недеље доцније и венчао је за се.

Поп Илија због жалости није био у сватови, ал' му је иначе са свим право било, што је Јефта узео Јованку. Истину да кажемо, — волео је пркосити грку Спири, а знао је, да се Јефта са женидбом још боље утврдио у Т... Сад неће Неца дати сина свога у швапску школу.

VI.

Време је текло својим обичним током, а међу тим је полако блажило болове и лечило ране на срцу човечијем.

Протекло је две-три године и поп-Илији је залечена била рана на срцу. Сећао се целог живота свога своје добре попадије, — та човек никад не заборавља оно време, кад је блажен био, па ма то време само за један тренутак трајало, — ал' му то сећање није више рађало оних болова, што су га после смрти женине онако ужасно кидали и морили. Разум му је растумачио јасно, да је то била божија воља, и он се покорио вољи божијој.

После смрти младе т-ске попадије постадоше поп Илија и прота Драгач искрени пријатељи. Ретко ће куда ићи један без другог. Ако прота иде на конзисторију, — поп Илија га прати; а кад прота иде по рачунима, — поп Илија му је десна рука. Тужи ли која општина попа, или гони учитеља, — поп Илија иде с протом на „инквизицију“, да води записник.

Код ових званичних послова је поп Илија био од велике користи проти Драгачу.

Не верујете?

Ено, прота иде с поп-Илијом по рачуни, па хајдемо и ми с њима, да се уверите. А нећемо ни далеко; Б. је прво село, нема по сахата од противна седишта, од К. — „Циркуларом“ је напред јављено, да ће прота доћи, па га поп и татор чекају.

Б-ски татор, Стеван Максић, поштена душа,

што може бити. Не зна ни два записати, сирома, а л' његов рабош је за то тако поуздан рачун, да у црквеној благајници не сме ни новчића бити, ни више, ни мање, већ баш онолико, колико је у истину утекло. А л' га опет неква језа подилази. Црквене рачуне води попа, па ко зна, — није л' се где год забунио? Попу не би рад вређати, па не сме да открије ту своју зебњу; а боље би волео и погинути, него да прота нађе какве замерке његовоме руковању са црквеним имањем.

У неке ево проте са поп-Илијом. Попа и Стеван Максић дочекају их гологлави на дворишту парохијалног дома. Други татор морао на суд, па је и свој кључ од црквеног сандука предао Стеви Максићу. Та овај је — право рећи — и тако сам водио сву таторску бригу.

Прота још крај кола благослови и попу и татора, па уђу у собу, где је црквени сандук под „тробравијем“ већ намештен био на сред собе, на две столице, а рачунски протокол лежао је на столу.

После кратког разговора приступе званичном послу. Отворе црквени сандучић, прота преброји најпре новце, па онда седне и задуби се у црквене рачуне. Попа и татор стоје према проти, а поп Илија се шета иза противних леђа горе-доле.

Прота само ћути, па у себи рачуна; бележи нешто за себе, а понекад заврти главом.

Поп Илија у тај мах завири увек у протине белешке, па онда погледи Стеву Максића, а овај да утоне у земљу.

Један пут ће поп Илија макнути обрвом на татора, па пође на поље, а овај мало постоји па изађе и он за њиме.

— Није добро, Стево; нешто прота често врти главом — рећи ће поп Илија, кад су били онамо у баштици чело куће.

— А за што, господине? — запита Степа уплахилено.

— Неће бити чисти рачуни!

— Не може ту бити погрешке, господине. На моју душу!

— Хе, видеће се, док прота проговори.

Стеван Максић се замисли, па дрма главом.

— Треба то како год поправити, Стеване; јер, видиш, ти си један од најпоштенијих људи у селу.

— Та и јесам, и бићу увек.

— Хе, ал' ако прота сад каже, да црквени рачуни нису у реду, да ви'ш онда бруке по селу!

Дане те је истом поставио за татора, а сад већ да те осрамоти.

— Ал, очију ми мојих, господине, ту не може бити замерке.

— Наћи ће прота.

Стеван Максић упре очи у земљу, па се опет замисли.

— Мој Стеване, треба ту гледати још за времена, да се спасеш од срамоте.

— Па како ћу, кад нисам ништа крив?

— Знаш, прота свашта може. Али то не иде олако. Ваља, да му додаш једну, или две десетице.

Стеван опет заћути, па онда горко уздане. Раскопча пршњак, извуче платнену кесу, извади две десетице, па их пружи поп-Илији.

— Ја несем, господине, већ, ево, ви подајте господину проти, само нек ме не срамоти.

Поп Илија стисне у шаку две десетице, па онда уђу обојица у собу.

— Пречестњејши! Ја мислим, да је Стеван савестно руковао црквено добро — рећи ће поп Илија, како је корачио у собу.

— Нема замерке — одговори прота, и лупи оловком о сто, као да је баш у томе трепутку завршио прегледање рачуна, а Стевану Максићу паде грдан камен са срца. Само кад се и те беде курталисао!

— Е, љубазни, — окрене се сад прота Стевану — кад си тако поштено газдовао за свету цркву, то ћеш опет остати татор, и ти и друг твој.

— Хвала, господине; ал ... ја би боље волео, да ... другога поставите.

— Нема ни разговора, љубазни! У селу би још данас говорили: — гле, Стеван Максић само годину дана био татор, па га прота већ збацио. Мора да му нису били чисти рачуни. Мој љубазни, ти ваља бар још две године да таторујеш.

Стеван Максић се нашао у процепу: ако се прими, — стаће га новца, ако се не прими, — стаће га части! Да сачува част, — прегоре ће и коју десетицу, те се опет прими таторства. —

Још тај дан после подне оде прота и поп Илија на конак у С. истим послом. Татор е—ки се није возио на једни коли са својим попом. Споречкали се, а да су бар због чега, него због траве у гробљу. Попа хтео себи да присвоји ту траву, а татор, Павле Трбић, вели, нећеш, него нека буде црквена.

Павле Трбић је оштар човек. Зна и читати

и писати, а има изученога сина, писара код бележника: па чему он баш није врло вешт, у томе га син испомогне. Павле је и одважан човек. Рећи ће свакоме голу истину у очи, па био то поп, прота, бележник, или ко му драго. Једно му се само могло ваљда приговорити, а то је, да је волео бити први у селу, и да је његова увек најпретежнија. Пет година већ, како таторује, ал ни када да му је или прота, или поп Илија ма једном речцом наговестио, да његови рачуни ма у чему мањкају.

Павле је видео проту и поп-Илију још кад су стигли у село, а мало доцније узме штап у руке, па хајд' поповој кући. Прота је са домаћином у соби се разговарао, а поп-Илија је у дворишту гледао попову стоку, кад је Павле дошао. Овај му назове бога и пољуби га у руку, а поп Илија га благослови.

— Како је Павле?

— Хвала, господине, добро; а могло би бити и боље.

— А шта би ти и боље? Здрав си, хвала богу; имаш шта појести и попити, па куд ћеш боље?

— Та то јест, господине; али ... знате, кад човек, па још црквени татор, није са својим попом у љубави, онда то ...

— А од кад ви нисте у љубави? — запита зачуђено бајаги поп Илија, а овамо је све знао, шта се у целом протопопијату догађа.

— Ех, од прошле косидбе.

— Та ваљда није попа покосио твоју ливаду?

— Да је то, пре би му опростио; ал хоће да присвоји себи траву у гробљу, а ја опет велим, за што цркву да закида? Па би баш рад, да се разговарам и са господином протом о томе.

— Да, да; он ће најбоље знати, да пресуди, чија је трава.

— Та за то сам и дошао, господине, јер не знам, хоће л' се докле бавити овде сутра, кад прегледи рачуне.

— Богме, то си добро дошао, јер, не знам, хоће ли прота твоје рачуне прегледати још кад год?

Павле Трбић се убезекне на ово, не поњајући, као за што не би прегледао прота и до године његове рачуне?

— Тако је, тако је, мој Павле. Да бог да, да ти будеш и до године татор. Међу нама буди речено, мени се чини, као да ти је неко већ поткопао жиле.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

— Није други, већ попа, због оне траве — нагађа Павле.

— Сачувај боже!

— Да ко би то могао против мене ровити?

— Хе, није у реду, да ти и то кажем; али толико ти могу рећи, да сам пре неколико дана био код протe, баш кад му је дошао један, па му обећавао и двадесет форината, само да тебе скине, а њега да метне за татора.

Павле се замисли, — ко то може бити?

Поп Илија је био задовољан, што је приметио на Павлу, да му је метнуо прва у главу, а овај стане погледати и на лево и на десно, па ће на послетку рећи:

— Господин прота ваљ'да има разговора с попом. Нећу их сад ни бунити, него ћу сутра мало раније доћи.

— Само немој, да се задоцниш. А оно друго, гледај, како ћеш.

Павле Трбић збиља не уђе проти, већ се окрене кући, а путем је премишљао, како ће да доскочи томе подмуклом пријатељу, што се подигао, да њега иза бусије сваљује са таторства.

Сутра дан је био некви светачац, па ће поп Илија одслужити јутрењу и службу, а попа ће остати са протом код куће, да удешава, како ће да дође до траве у гробљу? или правије рећи, — како би израдио, да прота намести

његовог којег човека место Павла Трбића за татора, јер му је овај изишао већ на врх главе.

По Павла никад боље, него баш то, што поп Илија служи. После службе га дочека, па ће се по дуже разговарати с њиме, најпре о свачему, а после о таторству. На крају разговора уручи поп Илији пет жутих дуката, са молбом, да их преда проти, а уз то и да рекне коју добру за њега.

Док је поп Илија био у цркви, дотле се и попа и попадија тужише проти на татора, како им свакојакe пакости чини. Није другачије, него се тај човек баш мора сметути са таторства.

— Шта мислите, пречестејши господине, ја стојим, па гледим, где жене чупају кудељу, а он иде на њиву. Прошао, није било ни двадесет корачаји, крај мене, па ни да ми је бога назвао. Замислио се, бајаги, па ме није смотрио. Јесте л' то видели?

То је била пошина најтежа оптужба на Павла Трбића.

До ужине су прегледани и у реду нађени црквени рачуни, Павле Трбић је постављен опет за татора, а прота и поп Илија одпутоваше у најближе село на ужину.

Попови и пошини разлози скупа нису толико важили, колико они, што их је поп-Илија после цркве поднео проти од стране Павла Трбића.

(Наставиће се.)

МУХАМЕДОВ ПОЈ.

(ГЕТЕ.)

ле из стене извора,
Весела,
К'о звездани сјај;
Над облацима
Пићаху му младост
Добри дуси
У џбуну међ гребених.

Момачки
Из облака игра
На мраморску стену доле,
Кличућ' опет
Небу горе.

Кроз провалије
Јури за шареним шљунком
И са раном одважношћу
Све изворе собом дева,
Браћу сву.

У долини сад се ствара
Цвеће под кораком му,
А ливада
Жива му од даха.

Мрачан д'о не држи њега,
Нити цвеће,
Што му ноге омотава,
Што му ласка слатким гледом:
Ток му тежи за равницом,
Вијући се тамо-амо.

Потоци се пригрљују
Дружевно. А сада ступа
У равницу сребрнјасто,
Равница се дичи њиме;
Онда реке из равнице,
И потоци са брегова
Кличу му и вичу: брате!

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Брате, води браћу собом,
 Собом твоме старом баби,
 Океану вечитом,
 Раширеним што рукама
 Чека нас,
 Што се, ах! бадава шире
 Да нас жељне загрле;
 Та нас ждере у пустињи
 Лаком песак; сунце с виса
 Крв нам сиса; а брежуљак
 У бару нас шири! Брате,
 Води браћу из равнице,
 Води браћу са брегова
 Собом баби своје сад!

Ход'те сви! —
 Сад тек буји
 Красније; цело племе
 Држи кнеза високо!

И у слави својој даљој
 Име даје земљама, а градови
 Ничу му под ногама.

Незадржно бруји даље,
 И оставља сјајне куле,
 Мрамор-здања, све што створи
 Богатство му, за собом.

Кедар-куће носи цин
 На плећима; широм лете
 Шумно му над главом свуд
 Тисућ застава кроз зрак,
 Славе му сведоци.

Тако носи своју браћу,
 Своја блага, своју децу
 Родитељу, што их чека,
 Кличући на недра му.

— в

СПЕРАТА.

(ИЗ ГЕТЕВЉЕВОГ „WILHELM MEISTERS LEHRJAHRE“.)

а сам баш прошао света, па опет морам рачунати мога оца у најчудније људе. Беше племенита срца и истинит; ума пространа, а смеом рећи и велика; беше строг на самога себе; у свима његовим намерама огледала се нека неумитна доследност, у сваком послу његовом непрекидно, правилно поступање. У колико се за то далеко дало с њиме добро живети и радити, у толико опет баш ради истога тога није се знао наћи у свету јер захтеваше од државе, од својих суседа, од деце и чељади, да се владају по тим законима, што их је он себи прописао. Најправеднију своју жељу претеривао је својом строгишћу и никад није могао доћи да ужива, јер се ништа није испунило онако, како га је он замислио. Баш и у онај мах, кад је зидао палату, градио врт, стекао велики нов спахилук у најлешем пределу, видео сам на њему да му збиљски тишти душу уверење, е га је судбина проклела, да прегорева и трпи. Са светом владаше се веома достојанствено; ако се шалио, показивао је само силу својега ума; не могаше поднети, да га ко куди и ја га видех само један пут у своје веку са свим као ван свести, што је чуо, да се с подсмехом говори о неком његовом послу. У истом том духу располагао је и својом децом и својим имањем. Најстарија ми брата образоваше за човека, који се имао надати великом богатству. Ја сам био опредељен за свештенство, а најмлађи ми брат за војника. Ја бејех живахан, огњевит, вредан, окретан, вешт сваком телесном послу. Најмлађи као

да је више нагињао некој сањарији и тишини, наукама, музици и песништву. Тек након тешке борбе, тек пошто се са свим уверио, да је немогуће, попусти отац и то против своје воље, да се смеом мењати својим позивима, па ма да је видео, да смо обојица задовољени, опет му то није годило те увек увераваше, да то никако не иде на добро. Што је више старио, више се клонио од свега друштва. Најпосле живљаше готово са свим сам. Само неки стари му пријатељ, што је служио под Немцима за рата обудовио те са собом довео ћерку од својих десетак година, беше му од тада једини друг. Исти купи красно добарце у сусеству, похађаше оца преко недеље у утврђене дане и часове, а каткад вођаше уза се и своју ћерку. Никада није оцу моме у натов, те се он после навикне на њ са свим и трпеше око себе само њега. По смрти очиној да како да осетисмо, е се старац наш за њ добро по-старао и да овај човек није у лудо провео своје време; ширио је своја добра; кћи му се могла надати лепоме миразу. Девојче дорасте и беше особита лепота; мој старији брат шалио се често са мном, као да је ја запросим.

Зато време проводио је брат Августин своје године у манастиру у најчуднијем стању; предао се са свим уживању у неком светом сањарењу, оним у пола душевним у пола физичким осећајима, што су га за мало дизали у треће небо, да га одмах за тим сурвају у бездну немоћи и пуста јада. За очина живота не беше ни мислити на каку промену,

а и шта је било жељети и предлагати? По очиној смрти похађаше нас често. Стање његово, које из најпре задаваше јада, пође мало по мало са свим на боље, јер разум овлада. Али што се с тога извесније могао надати потпуном задовољству и исцељењу, то је жешће искао од нас, да га решимо његових завета; могаше на њему видети е је намерио на Сперату, нашу сусеткињу.

Мој најстарији брат поднео је сувише са очине строгости, а да га се не косне стање најмлађега. Говорасмо с породичким духовником, старим часним мужем, открисмо му двоструку намеру братовљеви и умолисмо га, да он ту ствар заподене и потпомогне. Против својега обичаја заустезаше духовник, а кад нас најзад наш брат окупи и ми му ту ствар урдније препоручисмо не имаде куда те нам мораде открити ту чудну повест.

Сперата беше наша сестра, и то и по оцу и по мајци; љубав и похота свладаше човека још једном у старијим годинама, у којима то право супруга обично од себе малакше; таком истом случају, који се десио мало пре тога у околини, подемеваше се свет, а мој отац, да се и с њим не титрају закључи исто брижљиво прикрити тај позни али законити пород љубави као што се то обично чини иначе с прераним случајним плодовима љубави. Наша се мати кришом породи, дете даду на село, а онај стари пријатељ, који уз духовника једини беше, што знаше за ту тајну, ласно се приволе, да дете изда за своју кћер. Само духовник уговори, сме издати тајну у најгорем случају. Отац је умр'о, а убаво девојче живљаше под надзором неке старице; ми смо знали, да се наш брат певањем и свирком упознао у њеној кући, па како сада на нас нављиваше, да га решимо његових старих окова да у нову свезу ступи, беше нужно што пре упознати га с опасношћу, у коју је наго.

Погледи нас узвереним презирућим оком „Задржите своје лажне бајке“, повикаће, „за децу и лаковерне људе; мени Сперате нећете очупати од срца, она је моја. Опореците боље одмах вашу ужасну авет, што би ме само заман плашила. Сперата није моја сестра, она је моја жена!“ — Раздрагано причаше нам, како га је ово анђелско девојче увело из заблуде, што га неприродно делише од људи, у истинити живот, како им се душе слагаше исто као и грла и како је благосиљао све своје јаде и заблуде, јер га донде уздржаше од свих женскиња, па се сада може са свим предати најљубазнијој девојци. Ужас нас спопаде са тога гласа, тишташе нас његово стање, незнадосмо помоћи а он нас увераваше жестоко, да Сперата носи под срцем од њега залогу. Наш духовник чињаше све, што му

је налагала дужност, ал тиме је зло све више расло. Брат је тумачио одношаје природе и вере, првих права и грађанских закона. Као да му не беше ништа свето до љубави Сператине као да му не беше ништа достојно до имена очина и женина. „Само то је по природи“ повикаће, „све је друго самовоља и назор. Не беше ли честитих народа што одобраваху брак са сестром? Не призивајте ваше богове, никад вам несу на језику до онда кад хоћете да нас залудите, да нас заведете с природна пута и да мучном силом претурите најплеменитије нагоне у злочин. На највеће душевне заблуде на најграднију телесну злоупотребу нагањате ви јадне жртве, што их живе закопавате.“

„Мени је говорити јер сам патио као нико од најслађе, највише бујне сањарије па до ужасних пустолина немоћи, празнине, уништења и очајања, од најузвишеније слутње на надземаљске створове па до најпотпуније невере, до сумње у самога себе. Сав тај грозни талог путира, што је изнајпре мамио, испио сам па ми беше све до у душу отровано. А сада када ме је блага природа исцелила својим највећим даром — љубављу — кад сам на грудима анђелска девојчета с нова осетио, да из тог живог слоја треба да постане и да се на нас осмехне треће, сада стичете пламове вашег пакла, вашег огња очишћења што могу да сажегу само болесну машту па њима претити правом, вечном уживању чисте љубави! Нађите се с нама под оним кипресама, што им сетни врхови небу гледе, походите нас крај оних редова, где уз нас цвати лимун и наранџа, где нам красуљка мирта свој нежни цветак круни, па се онда усудите, плашити нас вашим суморним тавним мрежама, што су их људи плели!“

Тако се дуго времена јогунасто држао своје невере, па најпосле кад смо му истину заклетвом засведочили а и духовник га уверавао, опет се тиме не даде смести него ће још повикати: „Не питајте одјек ваших манастирских зидина ни ваш плесниви пергаменат, ни ваше недотупавне самовоље и уредбе! Питајте природу и срце своје, она ће вас поучити, од чега ваља да се ужаснете, она ће строго прстом показати, што вечно и свакако проклиње. Погледајте љиљан не тера ли муж и жена на истој петељци? Не спаја ли их обоје цвет, што их је обоје и породио, па није ли љиљан слика невиности а плодан његов спој брата и сеје? Кад се природа од чега гнуша, она каже, разговетно каже; створ што не би требао да је на свету, не може постати; створ, који криво живи рано угине. Јаловост, јадан живот, прерано опадаће, то су клетве њене, то су знаци строгости њене. Она

казни само непосредним последицама. Ето погледајте око себе, па што је забрањено, што је проклето, пашће вам у очи. У тишини манастирској ка и у жагору светском хиљаду је дела освећених и штованих, на којима је клетва њена. На угодну беспослицу ка и на претерано напрезање, на савољу и изобиље ка и на нужду и оскудицу гледи жалосним оком; она позива умерености; истинити су сви њени одношаји а благо сва њена дејства. Ко је трпео као ја има права бити слободан. Сперата је моја; само ће ми је смрт отети. Како је могу узети? Како ћу моћи бити сретан? То вам је брига! Сада одмах идем њој, да се више с њоме не растанем.

Хтеде лађи, да к њој пређе; ми га задржасмо и мољасмо, да не учини корака, који би могао

имати најужаснијих последица. Нека промисли, да није у слободном свету својих мисли и представа, него под уставом, што су му закони и одношаји примили снагу којег природног закона. Морасмо духовнику обећати да брата нећемо пуштати из очију, а из двора баш никако. Духовник оде и обећа, да ће за који дан опет доћи. Чему смо се надали, оно и стиже: разум је брата нашега укрепио; али срце му беше меко; стари утисци вере опет уживе, те га зачеше морити најужаснијом сумњом. Тако је провео два ужасна дана и две ноћи; духовник му опет притече; заман! Неспутани слободан разум праштао му је; његов осећај, његова вера, сви обични појмови прогласише га за злочинца.

(Свршиће се.)

ХУМОР У ПОЕЗИЈИ З.-Ј. ЈОВАНОВИЋА.

(Наставак.)

Као сваки свестан човек, који добро зна, шта хоће и своја својства добро мери, пре него што се упушта на широко море јавности — тако је и Змај-Јован Јовановић јасно и опредељено истакао своје намере и свој правац, кад је у „Легитимационој карти“ разложио, шта хоће. Он хоће да се шали а не да заједа и да се руга. И као год што је с генијалним полетом певао својства и врлине песме у свој „Песми о песми“, тако је исто певао „Легитимациону карту“, коју бисмо и „Песму о шали“ могли назвати.

У тој је песми тачно определио *врсту* свог хумора: шалу, дакле онај ведри хумор, који нагласисмо већ.

Ти се мршти, наш мргуде —
Али смеј је баш за људе;
Смејањем се људи ресе,
Животиња не смеје се.
Сове, вране, жабе, јарци,
Коњи, воли и магарци
Могу ласно смешни стати,
Ал с' не знају насмејати.

Нека псује, ко би пево,
Смејање је човеково.
Смејање је право наше.

Па како после вели:

Где је шале, нема плача,
Шала крепи, шала јача,
Шала буди, шала спаја,
Измирује, па осваја.

Уме шала бити смела,
Зна имати и начела;
Подиге се лака шала,
И на висе од морала;
Отуд сеје клице стварне,
Без придике сухопарне.

Шала хлади, шала греје,
Разведри те и насмеје,
Муку згњечи, бригу свали,
Одмори те и разгали.
Од ње беже хладне змије,
Србин никад без ње није.
Њом је до сад јаде скид'о,
Њом је многе ране вид'о.

Није шала ни без бола . . .

*

Ох, ала је лако коментирати Змај-Јовановића! Та свака песма његова, тужна, озбиљна, љубавна, дечија и шаљива, утиче *непосредно* на читаоца. Свака песма његова нађе одмах свој сродни кутић у читаоцевој души — е мислиш, проговорио је у твоје име, е мислиш, и сам би тако само могао рећи. Све је казао, што би казао и ти, па још и више, јер при читању његових песама наиђеш тек на струну у својој души, која је све дотле мировала, и тек онда одјекнула, кад је Змај погодио њу. Ти ниси ни знао, да је у теби та струна; али, гле! *он* је знао, *он* је њу згодио и зата-

ласао, и ти му благодариш, што ти је отворио очи, те си тако и себе самог боље упознао. И у том баш лежи тајна песникова. Неизмерно богатство његових осећаја, његових мисли као да је скриво у себе све осећаје, све мисли целог човечанства, и он само захвата у ту ризницу и износи ти пред очи оно, што је таман за тебе . . . . .

За то нам песници и изгледају као виша створења, јер су им речи права откривења. Што *ти* не знаш, *он* зна; што *ти* и не слутиш, *он* слуги; што *ти* и не замишљаш, *он* замишља; што *ти* не осећаш, *он* осећа. Он гледи чистим оком око себе, док је твоје замућено и ограничено; будућност му је књига отворена, теби је пак загонетка; та песници у светом писму зову се — пророци.

И као што је у збиљи, тако је и у шали. Такав је Змај-Јован Јовановић свуд, непосредан, неодржив, од елементарног утицаја, јер те задобија на мах и то свег, какав си, и душом и телом. Не мораш се мучити и разбијати главу, да му разумеш коју реч или да му схватиш који смисао — у Аполоноској наготи и лепоти приказује се он, свагда какав је. И ти, читајући му песме, дижеш се у његове висине, у идеални свет, или пловиш по ведром небу његовог хумора, или се спушташ у дубљине његовог, ах! та свечовечанског бола.

Јеси ли се кад год посматрао, кад си му читао песме? Погледај се, па ћеш наћи, како те је освојио и задобио те ћеш рећи: Јединствен је Змај-Јован Јовановић!

*

Свет те гурка, свет те кињи,
Свет те мучи, свет те вређа —
Ко ти може замерити,
Кад окренеш свету леђа!

Јест, терети кад те скуче,
На душу ти падне тмина —
Ти отиди у манастир,
— Па се напи добра вина!

Да ведрога хумора! Шта хоће да каже? Да се, уморен од светске борбе, повучеш у манастир и да се — напијеш доброга вина. Не да останеш тамо, аја! не, да се одречеш света, аја! Већ да цео свет са смејом на уснама посматраш, да му се у брк смејеш, и ако ти је баш тужно а оно ено Баховог дара, тај ће те разведрити. Манастир? Којешта! Вино весели срце човеково а „смејање је право наше.“ —

Па онда „Песма, скрпљена из послови-

ца . . .“ како је пуна и шале и збиље; али на жалост не да нам се, да је изнесемо сву. Ено је на страни 535. у „Певанији“. Па „Поета и месец“ па „Не би с горег било“:

Да сам богат дао би му,
Какву помоћ малу,
Ал' сиромах, као што сам,
Ударим у шалу.

Па шта је било с тужним Радом, који је „и жедан и гладан“? Кад му је рекао, да му жели деце, кћери удоваче, па да једну уда за месара, другу за пекара, трећу за трафикаша, а четврту за бирташа:

То је била шала,
Али не погреси,
Јер се Рада разведри,
Брк му се насмеши.

Ево, то је шала, умиљата, ведрога, као што је ведро небо и ведро душа.

„Поп и врана“ је тако исто пуна хумора, краснога, слаткога хумора — та која му песма није!

Ова песма за вас, људе,
Само мало шале има;
Ал' за вране наук носи:
Да с' не шале с поповима.

Слично „нравоученије“ пружа нам песма „Из бољих времена“, у којој је реч о неком браца-Ники, који се у Сентомашу частио, пио вина „мало ј' рећи, петнајст чаша“ а вечером „само једно јајце мало“ па кад се сутра дан пробудио и глава му бучи а он:

Ал' тако ми виших сила,
И тако ми неба, раја,
Кунем вам се, браћо мила,
Никад више јести — јаја!

Као да му је ровито јаје криво, што је мамуран. Али, мудар, није хтео да каже, да неће никад пити вина.

*

„Баба Љуба“, па „Ах, њој“ — песма хладној фуруни, „Спасење“, „Сад разумем“, „Чујмо“ „чича Мија“ све су то шале од прве сорте. Морали бисмо исписати све, кад бисмо хтели да их достојно прикажемо; али то већ не иде, одвело би нас у недоглед, ма да бисмо радо чинили.

Имамо још доста да прикажемо. Где су још „Стармали“ и „Невен“?

Споменућемо песму „Збогом!“ У њојзи се огледа оно:

Није песма ни без бола,
У њој само јади нѐме,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Да не продру гласи мола
У неместо, у невреме,
Она крпи ране, крпи —
Да се живот лакше трпи.

Дакле бол у шали. То је та песма, „1879.“ кад је мислио „Стармали“ да ће морати пре стати“.

Уметност је то, знати се шалити онда, кад човеку није до шале; није чудо, ако се малко и проспе жуч — та песник зна, да није са његове кривице дошло до мутног тренутка.

Но та песма, ако и изгледа, да ће бити плоча, којом покрива песник свој хумор, она је у једно и наговештај рујној зори:

Запита ли врабац с крова:
„А куд оде чика Јова?“
Песмо наша, ти му реци:
„Чика Јова от'шо'о деци.“

Онда се Змај-Јовановић решио, да издаје „Невена.“

Али не буде са свим тако. — „Стармали“ није престао, он живи још и данас, ако га је и напустио највернији му сарадник, Абуказем.

*

Змај-Јовановићева вечита добра воља, његов хумор, који је свагда „на пикету“, и уну-

трашњи му нагон, да саопшти свету љубазна чеда своје богате хумористичке жице — све је то њега натеривало, да има свој орган, у ком може слободно да размахује крила своја. Тако су постали наши најбољи шаљиви листови: „Комарац“, „Змај“, „Жижа“, листак у „Илустрованој ратној кроници“, „Стармали“ и календари „Приклапало“ и „Жижан“.

Велики део хумористичких песама његових, који су у тим листовима угледала света, штампан је у „Певанији“; али од 1882, кад су „Певанија“ изашла целокупна, постао је „Стармали“ разлица његових песама, „Стармали“ и „Невен“.

У „Стармалом“ се Змај-Јовановић ретко потписивао пуним именом, или бар почетним словима, па опет је познао одмах сваки, који се иоле разазнавао у начину његовог певања. „Мир“, „Бабин савет“, „Божићни ораси“, „Песма оном алоју...“ „Овако му пева...“ „Позорје из најновије жалосне игре?“ „Црвена јаја“, „Дујет“ „У своју обрану“, „Искушење“, „Рефлексије“, „Световска“, „Дујелска мегодија“, „Реглама“, и још безброј ситних и крупних песама. Ту долазе још многи чланци у прози, „Пуслице“, „Ћира и Спира“ који већ не спадају у нашу тему.

(Наставиће се.)

СЛИКЕ ИЗ НОВИЈЕ ИТАЛИЈАНСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ.

III.

У свом задњем писму представио сам вам једног умишљеног покојника; данас ћу да вам коју прозборим о једном пјеснику, којег збиља више није: хоћу да речем о Емилу Праги. Емил Прага, обзиром на доба живота, спада међу врнике дра Гверинија, али је он у ствари његов претеча, као што је претеча читаве реалистичке школе. Њега нестале, може се казати, баш у очи изласка Стекетијеве Посмрчади, и то у цвијету младости, у 35. години живота. Прагина Муза, која не бијаше у сродству ни са којим од виших италијанских пјесника, појави се у највећем јеку романтицизма и Манзонијеве славе, кад се оно већина италијанских писаца по Манзонију калупила, у његово се име клепа и слијепо његовијем трагом ишла, не само у погледу мисли и осјећаја, него чак и у погледу метара. Млади пјесник отпоче свој књижевни рад изјавом да мрзи „il mestiere d' imitar Manzoni“ (занат онијех те Манзонија имитирају), а то не из каква јогунлука прама врлом ауктору Петог

маја, него с тога што он бијаше по својој нарави противан свакоме начелу а priori, и што он сматраше поезију надасве као неку погођену свијест сама себе и обима у ком се човек налази. И у истину, Прага се није никад истицао ни као поборник искључива реализма, ни као свештеник искључива идеализма, он је просто пјевао „здушно“, што управ сачињава неку равнотежну смјесу једнога и другога.

„На образу руменила лажног

Ја не трпим, ни застртих мисли;

Пјевам пјесму посве сиромашну,

Ама пјевам здушно!“

Али занешене присташе Манзонијева романтицизма уписаше у гријех младе пјеснику његову самосталну тежњу, и послуживши се једном фразом тада у обичају код нападача Рихарда Вагнера, прозваше га пјесником будућности. Прага не хтједе да се упушта, попут Гверинија, са својијем нападачима у препирке, с узрока што њему не бијаше до тога да устаје на обрану никакве књижевне школе. Њему се учини згодније одговарати на изази-

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

вања новијем плодовима своје фантазије, и збиља двије године пошто му угледаше свијета прве пјесме, издаде он своје Полутаме (Polutame), нову збирку лиричних саставака, која му брзо разгласи име широм полуострва, као оно младе домаће славе. Ове су пјесме права побједа вјештачке природности, побједа добро схваћеног реализма: пјесник се одрекао идеалистичних маштанија, али му у сваком стиху провија нека љупка идеалност, која потјече од самог предмета. Прага је, као код нас Ђура Јакшић, у првој младости учио сликарство, које кашње прегори пјесништву. Отуда несташна љепота његовијех строфа, које често не одговарају строгим правилима прозодије (његова ћуд не могла да им се прилагоди), али су ипак карактеристичне са неког логичног склада између његове оригиналне природе и дотичног пјесничког облика. Мени се, читајући Прагу, чини да читам каквог талијанског Хајне-а. Колико ведрих и најивних мисли, и чудних ли душевних доскочица а да нам својом вјештачком кичицом сазда све што му у очи пада! Уз-а-њ чељаде час дршће, час плаче, час пуца од смијеха, час проклиње а час благосиљје. Његове старице, његово цвијеће, његове госпође, његова дјечица, његови заходи, његове зебње, налазе у нама жива одјека; сви смо такова шта зазрјели, ама не знали изразити.

Ове Полутаме, премда сачињене из разнијех саставака, представљају вјештом оку ипак неку органичну цјелину, као да су поједине пјесме тајнијем траком спојене. У њима као да пјесник пророчком рјечитошћу својим вршницима вели: обазрите се унакрст око себе, сваки је појав у животу извор пјесми и попјевци; не лутајте кроз облаке тражећи надахнућа у тајанствености; досле је природа била занемарена; описујте јој дивоте, снаге и крјепости, описујте сами себе у овоме метежу малих и великих страсти, малих и великих лудорија и врлина. Тако ћете одати пошту здравој и великој умјетности, умјетности која нема друге сврхе до своје савршености.

И збиља на што пјеснику вјештина, већ да с њоме описује разна лица своје нарави, без икаква плана, не обазире се него на унутрашњи нагон и пружајући тако свијету искрени устрижак човјечанства? Прага је увјерен да умјетност не смије постати ропкиња ни вјере ни политике, јер је она самој себи сврха, као год и васиона; и зато нам час описује предјелне љепоте родног му мјестанца, а час по-

диже химну мјесецу; час се интересује за судбину сиромашног ковача и жали „што није дјевојка, да своје лице на оним племенитим грудима измрчи“, а час се заноси за снијегом што по зими стабла прекрива Ко ће да његову машту обузда? Прошла је зима: пјесник стао опет пољем лутати, и бесвјесно пао пред кућу старог, давно упокојеног жупника, с којим је дјетињство провео; и одма му се предочује стари свештеник гдје оком прати сликарске покушаје неуспјелог живописца; чује га још како весело поје (успркос папи) на дан италијанског устава:

„Премда не љубим попове, лијепо ми око сузи, — промишљајући на оног старца, — који живљаше о еванђељу; — мирна и блажена душа одлеће махом — да се одмори у рају, — а бискуп се бајаги изрази да је пропао — с тога што у цркви појаше на дан Устава.“

Споменуо сам на више Ђуру Јакшића. Еле Прага — који је с њиме и на умном пољу у некоме сродству био — наличи много, што се судбине тиче, оном нашем патнику, који је у животу много страдао од зле среће, али још више од опакијех људи Пошто добро познаваше наклоности своје публике, издајући другу књигу својијех пјесама, написа јој Прага на глави овај сјетни натпис: *Nos canimus surdis* (ми пјевамо глухијема). То бјеше варница, која зажди лагум. Слјепи обожаваатељи романтичних традиција насрнуше на њ као бијесна штенад, предбацујућ му бавалност предмета, којима се бављаше, и једноставност језика (сјећате ли се Саве Текелије који предбациваше Вуку Караџићу језик „говедарски“?) у његовим пјесмама, што сасвијем противно бјеше усвојеним канонима њиховог литерарног законика. За њима се поведе и глупа свјетина, која стаде пјесника по прсту казивати. Заведена фукара заборави, при тобожњим манама, и што у Прагиним пјесмама бијаше најидеалнијег, заборави Химну дјетешцу, онај пјеснички алем, штоно одише онијем тајнијем чаром, оном благом њежношћу, којим су задануте само неке младеначке пјесме патетичног Ламартина.

Ој ви сви, оци и матере, који данимице милујете рујне главице ваше миле дјечице; ви, који знате што је родитељско срце, послушајте ове стихове одушевљеног пјесника, којему се придао синак:

„Он раствори онај дан своје прозоре, — погледа у небеса и благодари плаветнику; — насмијеш се

цвијећу — и рече ваздуху: ала слатка мрмошења!
— А ластама рече: здраво, — путницима: Бог вам у помоћи!

„И споменувши Бога, обузе га висока — страва, те из збуњене душе — ускликну: Ој Господе, Јехова, Превишњи! — Благо томе ко на земљи живи!

„Затим рече сам себи: Душо моја — срчи амброзију зашпеханих пљућа: — уостручи љубавне моћи, — разлиј се, душо моја, разлиј се у пјесми! — Родило се мило чедо, — ружичасто, живахно, чило и убаво.

„Родило се чедо, давно жуђени — Месија умилне колибе: — ено га на, мирна у колијевци, — на њему је већем кошуљица, — кошуљица бијела — извезена с десна и с лијева.

„Ено га на; на блиједом његовом лицу — сачао сам већ све небеске снове; — сада вјерујем у анђеле, у анђелке — овјенчане плавијем крунама; — збогом књиге! — Схватио сам свијет у један час.

„Схватио сам свијет! Не тражите — попу, филозофу тајне; — вапај милог чеда, ето вјере — ето тајне људских удеса! — Збогом сумње! Збогом снови! — Видим, чујем и благосивљем Бога.“

Хтио бих вам превести, да није одвећ дуга, сву ову „Химну дјетешцу“, јер бисте јој само тако могли разабрати необичне љепоте. Но, уздам се да ће вам овај одломак открити ако ће и површину оне њежне душе, кадре сличних полета. Права пјеснична нарав, Прага осјећаше у свом срцу дубоки одјек спољашњих утицаја; непријатељ сваке мржње, наклон по својој ђуди пријазним чувствима, хотимична сатира није никада из његова пера потекла; ама свеђ била изазвана. А кад му људска злоба и неприлике живота сасвијем душу растроваше, ни тада се његова срчба не изли на поједина лица. Пјесник саже главу над својом тугом и сјетно запјева:

„Сам Бог знаде јесам ли чувао — бисер-зрице, моју тужну младост; — јесам ли јој сјајно лице окаљао — на трудном путу.

„Сам бог знаде јесам ли чувао од свјетских порока моју душу. — Чекао сам увијек ону утвару бајну, — која никад не дође.

„И пошто се благо пење попут облака, — попут тамјана и побожне молитве, — оно ми скоро захвати бијело лице...

„И блажена чистоћа срца, — и тврда вјера, и блага надежда, — и дјевствени жар млачког ума, — све оде без трага!“

Драгоцјена исповијест, која нам открива значај и душу пјесникову! Има људи који су кадри пропутovati кроз блато љуцкијех страсти и опачина, и изнијети душу неоскрвљену; али су то људи обични, који пролазе хитно кроза свијет, очима упртијем у своју личну цијељ, и необазују се на околостоећу вреву мисли и афеката. Ама пјесник не може да их равнодушно мимоиђе, и од тога часа почимље његова тешка задаћа: да нам саздаје сузе и осмијехе свију ствари.

Одвећ бих одуљио, кад би вам стао приповиједати јаде и невоље, које сиромашног Прагу снађоше у пошљедње три-четири године његова живота; године љуте разочараности и одатле потјечућих погрјешака, које пружише његовијем душманима згодну прилику, да га свијету прикажу као човјека огрезнута у ниском блудилу и свакојзи злоћи.

У ствари, сви се његови гријеси састојаху у томе, што се бијаше (еј судбо клета!) одао пићу, да при пуној чаши заборави своје витешке невоље!

Емил Прага спадаше у онај тијесни круг пјесника, који се могу сматрати искључивим продуктом нашега доба, а тешко да бисмо у појединим књижевностима више од једнога нашли. Такове бих ја пјеснике радо назвао Светијем Августинима*) лиричне поезије. По мом мњењу, Французи немају него Миржера, а Нијемци него Хајне-а. Јесу ли вам познате „Зимње Ноћи“ (Les nuits d'hiver)? Сјећа те ли се Хајнеове „Пјесмарице“ (Buch der Lieder)? Те мале пјесмице нијесу друго већ откуцаји заљубљеног срца. У њима су пјесникове сузе и осмјеси у непрестаном контрасту. Његовом посматрачком оку не украде се никаква ствар. А при том чудне искрености! Све што је аутор осјетио и уочио, представља нам са највећом вјерношћу, баш као да се догађаји пред нама још једном понављају, те нам се чини као да његове осјећаје у онај час и ми осјећамо. Сваку ствар, па и најмању ситницу у стању је тако нацртати, као да је највјештија кичица еликарева пред нама насликала.

Ми Срби, који смо у лирској поезији прилично богати, не бисмо ипак знали супротставити ништа слична другијем народима. Једва ако погдјевоји слични звук одјекује у Змајевим „Ђулићима“ и у некијем пјесмицама Ђуре Јакшића. А то се можда тијем тумачи, што су код нас лирски пјесници још одвећ забав-

*) Свети је Августин на гласу са својих „Исповиједи.“

љени опћијем мислима и осјећајима, те им не остаје времена да се сасвим субјективнито и посвете анализи сопственог срца. Можда ће се,

напретком културе, појавити и код нас какав Прага. Међутијем, камо среће, да га можемо стећи и у пријеводу!

Марко Цар.

К Њ И Ж Е В Н О С Т.

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ.

БИБЛИЈОТЕКА ОДАБРАНИХ РОМАНА. *Jour-niца*, написао *Жорж Оне*; *Кумјаситови*, написао *Анри Гревил* и *Делија Девојка*, написао *Лудовик Алеви*. Превео *Бранко Мушицки*. У Новоме Саду, издање и штампа *А. Пајевића*. 1885.

Пред нама леже пет свезака тог новог подузећа штампарије А. Пајевића, и то у врло укусном издању, на лепој хартији и с врло лепим, читким словима. На први поглед морају већ задобити читалачку публику, и по спољашњем изгледу, и по именима писаца, и по имену преводиоца. Сва три француска писца заузимају угледан положај и књижевности свога народа, Оне још најугледнији. Што је тако на јуриш освојио такав положај себи, лежи у том, што се француској публици мало додијали Золини романи, не с тога, што можда не стоје на висини свог позива, већ што та публика тражи све ново и ново. А Оне је у реалистички правац свог писања уплео и доста идеализма, поглавито пак психологије.

Анри Гревил стоји већ на нижем степену; он, т. ј. она као да би хтела да уплете и мало „срцепарућег“ у своја дела, а то све на широко и на дугачко, и по овом роману судећи, макар се и понављала.

Алеви јесте писац fine сорте; али да се на њега могу односити речи преводиоцехе „што Французи могу, не може ни један други народ“, сумњамо, кад се сетимо само Тургењева, Достојевског, Толстоја, Брет Харта, Павла Лајза и норвешког писца Хенрика Ибсена. Могу и други народи, могу; само им ми не познајемо писце као што треба.

Што се тиче „Библијотеке одабраних романа“ имамо да замеримо две ствари. Прво, преводилац је самовласно дао романима друге наслове, него што их је дао сам писац; он је до душе у предговору хтео то да оправда, али се опет за то не да оправдати. Свако је књижевно дело у првом реду својина пишчева, и ако је Оне нашао за добро, да свој роман назове „Власник рударнички“ а Алеви пак свој роман „Пон Коста“ — онда се требао и преводилац

строго држати њих. Друго је што замерамо, да је Бранко Мушицки у опште превео Алевијев роман, кад је тај већ у нас преведен, и то са свим лепо, од Ђорђа С. Симића а под правим насловом, „Пон Коста“. Но, можда Мушицки није то знао, и ми сами смо тог мњења а опет нам је жао, што се о једну ствар трошиле две снаге.

Но те замерке тичу се само спољашности романа и никако не мисле да утичу у само начело превађања. А то се на овом месту само похвалити може. Већ избор романа је такав, да заслужује свако признање; њих може читати и старица и „виша девојка“ ако их и неће са свим разумети. У осталом, романи се и не пишу за њих, већ за одрасли свет, који је са собом на чисто, као што је то већ Лесинг у својој песми „Für wen ich singe“ јасно обележио. А да се Лесинг разумевао у књижевности, о том ваљда неће посумњати нико!

Што се тиче преводиоца пак, то знамо сви, да језиком влада, као мало ко у нас. Његове преводе читати, заиста је и пријатно и поучно.

Сећам се, да је Павле Линдау једном приликом рекао, да се од преводиоца бар то искати може, да зна бар један језик добро; или онај, са који преводи, или онај, на који преводи. За Бранка Мушицког стоји, да зна српски и ми видимо на свакој страни, како иде за тим, да што „српскије“ изнесе пишчеву мисао пред наш свет, да не морамо ловити по ваздуху опсену неку: пишчеву мисао сакато преведену. Мушицки је Миклошићев ђак, а то је доста.

Да богме, да се не можемо упустити у потању оцену тих романа, не само, што би нас то и сувише далеко одвело, него што то и не спада у задатак нашег листа. Доста је, да кажемо да су романи заиста добри, и да се могу препоручити сваком и свакој. Из њих учимо друштвено-културно стање Француза и Руса, до душе, само у „вишим слојевима“; али — не знамо ми ни како је тамо, те није згорег дознати и то.

Поново препоручујемо „Библијотеку одабраних романа“, тим већма, што јој је цена малена према оном, што се публици пружа.

М. С—к.

Л И С Т А К.

С Л А В А.

ЦРТА ИЗ ПЕТРОГРАДА.

ОД МИЛАНА С. БУРИЧИЋА.

Ја се задовољавам тиме, што ви знате да је слава — слава.

Ал' славити славу у Београду то је цео кулук! Читајте само новине у очи каквог свеца па ћете видети, колико се дичних Срба одричу свог крсног имена.

Друга је ствар слава у Шумадији! А нема веће славе од оне, коју Срби у туђини славе.

У Петрограду било је нас десетак Срба. Сви смо били сиромаси, од стипендије није се могло живети, а зарадити на страни тешко је било. Ал' ипак сви смо били са својим стањем задовољни па по неки пут и весели. Само млад човек пун енергије и лепих нада, пун снова о будућности, могао је тај горак живот поднети — на ипак да по неки пут буде весео.

Тешко је, браде, самохраноме поштеним трудом слабом грбином у туђем свету пута крчити, да будућности плода узбере а да у борби духом не клоне. Трњем му сваки корак обасут, бора не с'лави с' лика суморног, а капља зноја с' чела уморног, што му свагдашњи хлебца натапа често је горка к'о чемерика.

Много је било горких дана, ал' нека су прости — ђачке су муке слатке муке, но тек онда, пошто се преживе!

Осим нас ђака било је у Петрограду увек још по неколико Срба, које би могли руским изразом назвати „птицама небесним“, јер за њих нико није знао: ни кад су дошли, ни од куд су дошли, ни како живе, ни шта раде. Они су били увек боље одевени од нас, имали су увек више новаца од нас и у свакој прилици нудили су се, да нас часте.

Тешко је то стање, кад доживиш, да ти свака вуцибатина може да буде покровитељ.

Ал' нисмо ми њихову част примали за то што смо били сиромаси. Сиромас човек, који поштеним трудом себи будућност крчи, има више гордости, но ма какав богаташ. Ми смо те „птице небесне“ примали по неки пут у своје друштво само за то, што су они Срби, а Србину је сваки Србин у туђини брат.

Једна таква „птица небесна“, која се издавала за српског поручика, а био је у ствари каплар, и

звао се Стеван — позове нас на светог Јована 1881. год. на славу.

Стан му је био тако мали, да се човек није могао три пут окренути, а да не лупи у зид, па с' тога је своју славу приредио у једној од бољих петроградских гостиона.

На позив сви смо дошли. Из духовне академије дошао сам ја и један мој друг Херцеговац; дошао је један Србин са университета, један из медицинске академије, један техничар, још две три „птице небесне“ и један Србин „прапоршчик“. Шта је то прапоршчик, то вам ја не могу тачно да одредим — то је чин официрски између наредника и потпоручика; Руси за њих кажу „курица ње птица и прапоршчик ње офицер“, т. ј. кокошка није птица а прапоршчик није офицер, а у закону Петра великог има за њих овака наредба: „Кад се затеку на улици два-три прапоршчика, где се разговарају и договарају, да се растерају батинама“ дакле као што видите прапоршчици нису баш тако велике зверке.

И тако ми смо се скупили на славу код брат-Стеве. У црном оделу с белом машлијом на врату он је изгледао прави свечар. Са сваким ко је дошао, љубио се руски „по пропису“ т. ј. најпре у десни па онда у леви образ па онда у уста. А лице му је сијало као у богатог домаћина, који је све бриге пребринуо па сада славу слави и Господу благодари за сва блага, којима га је обдарио овога света.

Било је ту на слави још неколико Руса, који су позвати били као почасни гости, тако рећи. Они су гледали, како нас Стева братски и уједно достојанствено прима и нису могли, да довољно нахвале тај српски обичај.

Гостионичар је донео најпре вотке, ајвара, шунке, сира и друге закуске; све смо ми то брзо истребили уз искрену припомоћ браће Руса.

„Нека сад донесу рибе и пржена меса“, предложи домаћин скромно.

„То је паметно! Ал' није у своје време“, рече један православни Рус. „Вотка би се могла најпре репетирати!“

„Да се репетира!“

Скромност ми не допушта да говорим о томе, колико је пута вотка репетирана; довољно је то да смо ми отпочели певати руски, а Руси српски — и

на тај начин стекли смо брзо уверење, да смо Словени, да смо браћа по крви и језику.

Донесена је риба и печење, а за тим обично црно кавкаско вино. Но један од браће Руса, који је би пуковник и коме је то вино било и по квалитету рђаво и по недостатку у алкохолу слабо — затражи хереса.

„Нека донесу шампањског ако хоће ваше високоблагородије;“ рече свечар умиљато.

„А не, нећу! — Скупо је!“

„Та за бога, зашто нећете? Зар може бити што год скупо, кад Србин славу слави? Хоћете ли да донесе?“

„Ја волим херес“, рече Рус. И тако се херес донесе, а мој Херцеговац, који се у сред Мостара родио и тамо укус скупоцених вина изучавао, придружи се пуковнику па стане херес пити као воду.

Донашана је флаша за флашом. То је у осталом показало брзо свој резултат, јер после кратког времена, мој колега Херцеговац устане, да пије Стеви здравицу, и ми сви устанемо.

„Срегна ти слава, брат Стево! Да бог да још много година овако и боље проводио; да бог да да се једном опаметиш и да почнеш да живиш, као што и сви поштени људи живе!“

„Да бог да!“ викнемо нас нек лико. — Руси помисле, да је то неки усклик честитке и приђу па се пољубе са Стевом, а он да би томе придао већу важност, поклони се Херцеговцу, Херцеговац настави:

„Да си био хуља то сви знамо . . .“

„Что такое хуља?“ уиита руски пуковник, који је са Херцеговцем херес пио.

„Старши брат“ објасни му Стева озбиљно.

„Дакле они вас уважавају као свог старијег брата?“

„Како не би“ рече Стева, и показа своју ћелаву главу.

Ми смо ћутали. Херцеговац настави здравицу: „Ал' сви се надамо, да ћеш ти све твоје грехе младости поправити и да ћемо се ми некад поносити, кад теби на славу дођемо — живео!“

Стева се са свима куцао, са свима се љубио и налазио се тако рећи у блаженом стању.

Донеше још вина, Стева се окрену келнеру и рече му: „Кад год видите празне флаше, напуните их!“

„Разумем!“

Наступи весеље и то не српско, но руско ђачко весеље, то јест сваки је за свој рачун певао, лупао, скакао и све радио, што год му је на памет пало.

Отпочну се опет здравице. Здравили су готово сви редом; ал' ја ћу да споменем само здравицу руског пуковника и то у српском преводу у кратко.

Он је отпочео овако:

„Мој драги колега Стева учинио ми је част и — позвао ме је на ово весеље. То ме је веома обрадовало а нарочито што се овде налазим у кругу младих Срба. Ја се надам, да ће они и мене примити за „свог хуљу.“ — Стева му се почне клањати и одобравати, а ми се сви једва уздржимо од смеха јер је сиромаш пуковник примио за готово — Стевино објашњење, да је хуља старији брат.

— „Ја желим моме колеги“ настави пуковник свечано, „да му се давнашња жеља испуни, да ступи у руску војску и да у њој постане славан ђенерал!“

Кад је пуковник свршио здравицу, Стева га загрли и изљуби се с' њиме тако, како се никад ни мајка са сином није љубила; затим му на здравицу одговори и заврши је од прилике овако:

„Не мислим ја драги пуковниче да будем ђенерал; ја бих желео само да у руској војсци такав чин добијем, какав сам имао у српској војсци.“

„Ха! ха! ха! добићеш га зацело!“ дода Херцеговац смејући се из свег гласа. Он се био већ прилично охересио.

Веселе се настави и трајало је до девет сати у вече, а тада се Руси почну спремати да иду. У исто време и келнер донесе рачун и Стева му каже да пречека.

Пошто Руси отиду Стева изађе с келнером у кафану, да плати рачун.

Ми смо остали у соби, нили смо и разговарали смо се, било нам је и жао и криво, што је тако много пара потрошио, а знали смо да је потребит. Само прапоршчик није у нашем разговору учествовао, он је на једном дивану хркао и сањао о генералском чину.

(Свршиће се.)

ЛИСТИЋИ.

КЊИЖЕВНЕ НОВОСТИ.

— Ивањоше на свет две свеске „књига за народ“ издаје „Матица Српска“ из задужбине Петра Коњевића. У првој је свесци др. Илија Вучетић пи-

сао о самом добротвору Петру Коњевићу, врло леп чланак, из који се види, како је писца дубоко тронула мрка судба и увившени поглед народног добротвора. У другој свесци је др. М. Јовановић-Батут писао „Буквицу

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

здравља“ на основу свог практичног искуства о народној хигијени. Обе су свеске за народ као смишљене, и ми их препоручујемо својки целом народу српском. Цена је незначителна; за сваку свеску 10 новчића.

— У „Светозору“ бр. 38. наставља Јан Худец своје „Омање црте о новим српским песницима, говорећи сад о Бранку Радичевићу. Највећма му чешки писац уздиже лирску особину његових песама, особито пак „Бачки растанак“, из који је донео неке одломке у преводу.

— Швајцарски задружни савет повзаво је остале владе, да се удеси међународни књижевни уговор, ради обезбеда књижевне својине појединих писаца. Тај уговор ступио би на место досадашњих уговора из међу појединих држава.

— Географски завод Јулија Пертеса у Готи слави ове године своју стогодишњицу.

— Љубљански „Звон“ доноси у 9. бр. чланак Андрије Фекове „Словинци у књижевној узајамности с Хрватима“

— Исти писац пише у „Кресу“ бр. 9. чланак о Станку Бразу словинском родољубу.

— Читамо у „Vienac“ да ће алманах у прославу педесетогодишњице бити леп и занимљив. „Писци, и стари и млади, одавали су се мал’ не сви, те послаше своје прилоге. Од сликара и резара одававши се Никола Машић, Фердо Кикерец, Хохњец, Мелкус, Вајнгертнер, Крамбергер.“

— У листку „Сарајевског листа“ излази „Илијада у Сендиберу“ калифорнијска приповетка Брета Харта. Преводилац је по свој прилици уредник сам, г. Иван В. Поповић, који је већ до сад неколико прича тог америчког писца превео на српски.

— „Vienac“ доноси у свом 37. броју слику и животопис велезаслужнога књижевника и научењака хрватског Ивана Кукуљевића-Сакцинског.

— Набавили смо „Pjesme Milke Rogajičeve“, које су ове године у Загребу угледале света. Песме се деле на „Посвету“, „Јасминчице“ и на „Песме разне.“ На скоро ћемо донети своје мишљење о песмама хрватске п’нице. Спољашњи је облик врло леп, управо елегантан, и овако неувеан може служити на углед. Тако красном спољашњошћу одликују се и песме Августа Харамбашића „Ružmarinke“ и „Slobodarke“. У опште, хрватска је наклада врло дарежљива, а како и не, кад су „Ružmarinke“ још 1883. изашле у трећем издању. Ту је онда и вредно уложити трошка.

БИБЛИОГРАФИЈА.

На овоме месту огласићемо сваку српску, хрватску и словенску књигу, која стигне уредништву на књижевни приказ. Оцене доносићемо о онима,

САДРЖАЈ: Мисао. Написао Војислав. — Поп Илија и прота Добрач. Приповетка из живота честејших. Написао Милан Андрић. (Наставак.) — Мухамедов пој. (Гете.) Од — в. — Сперата. (Из Гетевљевог „Wilhelm Meisters Lehrjahre“.) — Хумор у поезији З-Ј. Јовановића. (Наставак.) — Слике из новије италијанске књижевности. Од Марка Цара. — Књижевност. Оцене и прикази: Библијотека одабраних романа. — Листак. Слава. Црта из Петрограда. Од Милана С. Буричића. Листићи. Књижевне новости. — Библиографија. — Афорисми.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 ф. а. вр. на целу годину, 2 ф. 50 новч. на по године, 1 ф. 25 новч. на четврт године. За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 ф. на годину. Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад.

СРПСКА ШТАМПARIЈА ДРА СВЕТОЗАРА МИЛЕТИЋА У Н. САДУ.

које иду у круг нашега рада а пре свега о оригиналима.

*

Кумјасинови. Роман у два дела. Написао Анри Гревил, превео Бранко Мушицки. Други део. — У Новом Саду, издање и штампа А. Пајевића 1885. Цена 75 нов. или 1½ дин.

— **Делија-девојка.** Роман, написао Лудовик Алеви, превео Бранко Мушицки. У Новом Саду, издање и штампа А. Пајевића. 1885. Цена 60 нов. или 1 дин. 20 п. д. (То је четврта и пета свеска „Библијотека одабраних романа“).

Перо Коњевић, народњи добротвор. Написао др. Илија Вучетић.

Буквица здравља, за народ написао др. М. Јовановић-Батут. (То је прва и друга свеска „Књига за народ“, које издаје „Матица Српска“ из задужбене Петра Коњевића. Свака стоји по 10 нов.).

А Ф О Р И С М И.

(Старо-грчки.)

Желим од свег срца да ми се приближи смрт, да могу мирно, слободно и спокојно учинити последња своја наређења. Желим да могу изустити ове речи у часу смрти. Господе! јесам ли у чему год прекршио твоје законе? јесам ли употребио на зло оне силе, које си ми даровао? јесам ли злоупотребио своја чула? јесам ли се икад потужио на те? јесам ли роштао против божанског твог провиђења? Био сам болестан, јер си ти тако хтео. Други носе болест тешком муком, али ја сам је сносио лако. Био сам сиромаш, јер си ти то хтео, али сам радосно сносио и сиромаштво. Нисам никад имао високих звања и почести, јер си ти тако хтео, па их нисам никад ни пожелио. Јеси л’ ме зато икад видио жалоснија? Нисам ли ти се вазда приближавао веселим лицем, нисам ли увек био приправан да те послушам и на најмањи знак? Морам ли сада да се растанем са овим светом, у који си ме увео, ја ти се радо покоравам и топло ти се захваљујем на доброти, што си ми дао да гледам његове красоте и да се дивим твојој мудрости којом управљаш васиону! — Желио би да ме смрт затече у тим мислима.

Епиктит.

ИСПРАВЦИ.

С пријатељске стране сам упозорен, да сам у свом чланку „Књижевност“ у бр. 35. погрешно, што сам реч „шехерли“ држао, да је исто, што и у нас „шећер“. Турска реч „шехер“ значи „варош“.

У прошлом броју овога листа на страни 1092. има: кобач надмеће над кућом, а треба да стоји: надлеће; мало даље на истој страни стоји: учитељка х-ска, а треба да је: т-ска.